

Рецензия

за хабилитационния труд на доц. д-р Яна Георгиева Костадинова във връзка с конкурса за професор в направление 8.2.

Изобразително изкуство – История на костюма, стил и мода, в Катедра Мода на Национална художествена академия, София.

I. Данни за конкурса

Конкурсът за професор в направление 8.2. Изобразително изкуство (История на костюма, стил и мода) за нуждите на Катедра Мода на Национална художествена академия София е обявен в бр. 21 на Държавен вестник от 15. 03. 2022 г. Документи за конкурса в установения срок (два месеца от публикуването на обявата) е подал един кандидат: доц. д-р Яна Георгиева Костадинова – дългогодишен преподавател в катедрата. Постъпилите документи отговарят на установените в българската научна практика норми, както и на приетите във висшето учебно заведение правила. Няма процедурни нарушения.

II. Данни за кандидата

Доц. д-р Яна Георгиева Костадинова е магистър по сценография в НХА от 1996 г. Защитила е докторска работа на тема “Българският моден и театрален костюм в проекциите и естетиката на ар нуво” (2003), а през 2009 г. е придобила

научното звание доцент. Преподавател е по дисциплините История на костюма и Стил и мода в НХА (от 2001 г.). Тя е автор на множество самостоятелни изложби и редица участия в общи изложбени проекти у нас и в чужбина. Автор е на книгите „Развитие на западноевропейския костюм през XIX век“ (2021) и „Българският и западноевропейският костюм в проекциите и естетиката на ар нуво“ (2021). Работила е като моден дизайнер в различни специализирани фирми, както и като сценограф и костюмограф за създаването на различни театрални постановки.

III. Описание и структура на хабилитационния текст

Хабилитационният текст свързва основните зони на професионален интерес в дейността на доц. д-р Яна Костадинова. Текстът обхваща три различни в своята методологическа насока и практическо изпълнение части, като предлага в допълнение и редица илюстрации от историческото развитие на костюма, както и авторски живописни произведения на авторката.

Първата част „Историческият костюм и неговото място в системата на изкуствата“, представена от авторката като теоретична, разполага някои основни позиции в историята на модата с два основни фокуса: историческата динамика между новост и норма и потенциалът за пренос на елементи от костюм, характерен за отминала епоха, с художествени цели (в модата или в спектакъл от други визуални изкуства). Подобно тематично

разполагане е прецизно и основателно подбрано. В изложението се чувства, че кандидатката разполага със значителен фундамент от основни знания и интереси. Наред с това трябва да се каже, че в работата си тя е преминала и през релевантни подходи към поставения проблем. Такива са например извеждането на представата за костюма в даден исторически момент като цялостен (тотален) израз на стила на епохата или пък използването на представата на Лотман за семиосфера (с. 12) – за онази безкрайна и безначална каскада на значения, в която различни свързани помежду си системи разчертават динамично нови и нови граници, като във всеки един момент приемат едно и изключват друго.

За съжаление обаче в представения обем от 16 страници е невъзможно да се достигне до непосредствена работа върху примерен материал. А това е необходимо, защото за да се задвижи „семиосферата“, трябва да се проследят именно движенията на езиците вътре в системата. Необходимо е например да се видят кореспонденциите на различните изкуства в даден период – като едновременно действащ механизъм на асимилиране и трансформиране на нови културни явления или за нови прочити на стари системи за произвеждане на смисъл.

Наред с това в изложението на тази част се прокрадват не особено точни понятия като „исторически стил“ (9): от само себе си е ясно, че всеки стил е исторически обусловен продукт – нещо, което е естествена предпоставка на самата хабилитационна

работа. Недоумение предизвиква и самото заглавно съчетание „исторически костюм“. Какво точно е историческият костюм – вероятно езикова синкопа на „костюм от определена историческа епоха“? Ако е така, монтажът в понятието задължава изследвателя да отговори ясно на въпроса какво прави с „историческия костюм“: създава възстановки, търси рецепцията му в определен обхват или пък разработва в съвременната практика негови рефлексии (?).

Третия от тези подходи кандидатката предприема във втората част с използването на сецесионния костюм в постановката на „Събитие“ на Владимир Набоков, само че без да споменава ясно своите намерения. Тази втората част на хабилитационния текст събира документация от създаването на костюмографския и сценографския визуален образ за споменатата постановка на Пловдивския театър от 2019 г., като представя „дванадесет авторски проекти за костюми в стил сецесион“, както се казва съвсем в началото (с. 8). Именно тук авторката получава добра възможност да развие общата представа за същността на модата като обществено и художествено явление към примерната наличност на конкретната разработка. Скиците на костюмите и снимковият материал от спектакъла са подходящ и убедителен пример, като при това разкриват добро техническо качество на изработката и удачно уподобена стилова автентичност. Известен недостатък е „безмълвността“ на този визуален разказ. В тази част не се обяснява нищо за основанията на интерпретацията, не

се набелязват характерните проблеми, не се съобщават решенията. Отсъства и дидактическа перспектива, която да показва как чрез избрания пример се въздейства на обучаемите (доколкото наред с всичко останало професор е роля, чрез която се извежда някакво послание към младите). Тези липси се отнасят както към целостта на разработената и споделена като проба задача, така и към нейните детайли. В крайна сметка би следвало да се отговори най-малкото поне на този основен въпрос: с какво Набоковото „Събитие“ кореспондира със сецесионната поетика, след като сецесионното възприятие на света не е единствената естетическа парадигма на времето около 1900 г., а и за самия Набоков това е ретроутопическа перспектива (?).

Третата част от хабилитационния труд – също така „безмълвна“, се нарича „Модна колекция Флора“. В нея са представени чернобели фотографии на модели, „вдъхновени от природните форми [...] както и авторски бижута към тях“: това е обявено във въстъпителния пасаж, разположен преди първата част (с. 8). Тук отново може да се каже, че изработката, визията и стилово единство на колекцията изглеждат прецизни; самите фотографии са несъмнено добри. Но липсва информация за художествената, научната и дидактическата концепция на избраните примери. При това в тази част се прекъсва и връзката към „историческия костюм“, която присъства във втората част.

След изброените от авторката приноси (с. 46) хабилитационният корпус продължава с параграфа „Свободни работи“, който включва илюстрации от книгата „Развитие на западноевропейския костюм през XIX век“ и живописни произведения на авторката от изложбата ѝ „Състояние на цвета“. Това своеобразно приложение обхваща значителна част от целостта на хабилитационната работа. Особено що се отнася до илюстрациите, това са действително професионално направени неща. Те имат своето безспорно място в монография като цитирана по-горе работа на доц. Костадинова. С единствената забележка, че тези илюстрации представляват продукт, който стъпва върху процес на изследване, върху редица други илюстрации и книги. А за избора на изследователския подход, за предпочитането на едни образци пред други, както и за основата на тяхното трансформиране не се споменава нищо.

IV. Приноси на хабилитационния труд

Автореферирането на приносите (с. 46) до голяма степен отговаря на възможните забележки по отношение на липсата на ясно проведена концепция и нейното научно и дидактическо присъствие. Хабилитационният труд тук се разбира като изцяло творческа задача, която има за цел да открие и удостовери определени компетенции и умения, а не да търси и разработва симптоматични проблеми в художествените изпълнения. В този

смисъл създаденото от доц. д-р Костадинова има своите разпознаваеми приноси най-напред в порядъка на изпълнението: прецизно и точно следващо своите задачи, достоверно в своите възможности за уподобяване на определена стилистика и епоха, неизменно пазещо нормите на добрия вкус, чувствително спрямо условията за произвеждане на художествена новост и т.н.

Принос на работата на Яна Костадинова представлява несъмнено и заявката модата да се мисли като език измежду езиците, система измежду системите, както и предвиждането на възможности за преноса между исторически обвързани контексти и знаци за специфични художествени цели в областта на модата. Макар и тези позиции да остават твърде оголени откъм примерен материал и изолирани в първата част, те са от същностно значение за съвместяването на отделните елементи в художествената и преподавателската дейност на авторката и имат ролята на водещи принципи в разбирането за природата на модата.

V. Заключение

В дефицита както на научни, така дори и на научнопопулярни текстове за природата на модата и нейните взаимодействия със „стила на епохата“, хабилитационният труд на доц. д-р Яна Георгиева Костадинова представлява постижение. Това постижение се основава в опита за осмисляне на модата като

дисциплина и творческа практика в системата на визуалните изкуства. Въз основа на това предлагам с напълно убедено на уважаемото научно жури да присъди на авторката академичната длъжност професор и гласувам „за“.

24 август 2022 г.

проф. д-р Галина Лардева